

25. november 2024

**Stevning
til
Oslo tingrett**

Saksøker:	Norsk vegansamfunn (org.nr 925 797 650) c/o Steffen Tretvoll Althand Thorstein Treholts veg 59 2760 Brandbu
Prosessfullmektig:	Advokat Simen Skjold Sjøgaard v/advokatfullmektig Kristoffer Roheim Justad (krjus@bahr.no) Advokatfirmaet BAHR AS Postboks 1524 Vika 0117 Oslo Saksansvarlig advokat: Simen Skjold Sjøgaard
Saksøkt:	Staten v/ Barne- og familiedepartementet Postboks 8036 Dep 0030 Oslo
Saken gjelder:	Gyldigheten av vedtak hvor Norsk vegansamfunn nektes registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven.

Ref.: #34110915/10

1. Innledning

Saken gjelder gyldigheten av klagevedtak fra Barne- og familiedepartementet («BFD») der søknader fra Norsk vegansamfunn («NVS») om registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven er avslått (Bilag 24 under). BFDs klagevedtak opprettholder med dette avslag fra Statsforvalteren i Agder («SFAG»).

Per i dag er NVS ikke registrert som livssynssamfunn. For å bli registrert, kreves det at livssynssamfunnet utgjør en sammenslutning der et «livssyn» er gjenstand for «felles utøvelse», jf. trossamfunnsloven § 1 (2)¹:

«Med tros- og livssynssamfunn menes i denne loven sammenslutninger for felles utøvelse av tro eller livssyn.»

Hovedbegrunnelsen for å nekte NVS registrering ser ut til å basere seg på en tolkning av vilkåret «livssyn», hvor kun livssyn som i hovedsak er antroposentriske² anses som et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2). Kravet om antroposentrisme har ingen rettskildemessig støtte.

Veganismen til NVS utgjør et «livssyn» fordi den tar stilling til grunnleggende etiske spørsmål som hvem som har krav på rettferdighet, hva som begrunner en etisk handling, hva det vil si å være et godt menneske, og hvordan samfunnet bør utformes. For veganere er dette oppfatninger av såpass dyptgripende karakter at lovens krav til overbevisning, alvor, sammenheng og viktighet er oppfylt. Veganisme utgjør derfor et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål, i tråd med trossamfunnslovens krav til hva som utgjør et «livssyn».

Statens tolkning og anvendelse av trossamfunnsloven strider mot statens menneskerettslige forpliktelser etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) art. 9. EMKs konvensjonsorganer har slått fast at veganisme er omfattet av EMK art. 9. Forarbeidene til trossamfunnsloven understreker eksplisitt at vurderingen av hva som utgjør et «livssyn» skal praktiseres i samsvar med EMK, og viser også til at veganisme er omfattet av EMK art. 9. Forarbeidene presiserer også tydelig at forvaltningen ikke skal foreta en inngående vurdering av hva som utgjør et livssyn, da dette kan true tros- og livssynsfriheten til tros- og livssynssamfunn. EMK er gjennom menneskerettighetsloven § 3 implementert med forrang for nasjonal lovgivning.

Staten avviser også at NVS forestår en «felles utøvelse» av et livssyn, blant annet med tendensiøse henvisninger til at NVS sine aktiviteter preges av «støttegruppevirksomhet» og «sosiale sammenkomster med hovedfokus på filosofiske diskusjoner». NVS påpeker imidlertid at utøvelsen av deres veganske livssyn er fullt ut i samsvar med både lovens ordlyd, og de eksemplene forarbeidene fremhever som typisk utøvelse av et livssyn.

Vedtaket fra BFD er ugyldig.

¹ For å registreres må i tillegg visse formalkrav være oppfylt, men disse er ikke omstridt i denne saken.

² Antroposentrisme er en filosofi som setter mennesket i sentrum og betrakter alt annet ut fra menneskets interesser og verdi.

Det videre opplegget i stevningen vil være:

- I punkt 2 behandles visse prosessuelle forhold.
- I punkt 3 presenteres NVS kort.
- I punkt 4 behandles sakens faktiske side.
 - I punkt 4.1 fremheves det at NVS har et behov for offentligrettslige virkninger som følger av registrering som livssynssamfunn, for å kunne ivareta veganeres rettigheter i ulike livssituasjoner.
 - I punkt 4.2 gis det en oversikt over forvaltningsbehandlingen, med bevilstilbud for retten.
- I punkt 5 behandles sakens rettslige side.
 - I punkt 5.1 presenteres visse innledende merknader, som sakens rettslige kjernesporsmål.
 - I punkt 5.2 vises det til at forarbeidene til trossamfunnsloven og EMDs rettspraksis legger opp til at forvaltningen skal være varsomme med å overprøve hva et livssyn er, eller hvordan dette utøves.
 - I punkt 5.3 vises det hvorfor NVS sitt veganske livssyn er et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2).
 - I punkt 5.4 vises det hvorfor NVS forestår en «felles utøvelse» av deres veganske livssyn etter trossamfunnsloven § 1 (2).
- I punkt 6 nedlegges det påstand.

2. Prosessuelle forhold

2.1 Innledende merknader

I henhold til tvl. § 4-4 (4) første punktum har staten alminnelig verneting i Oslo, og søksmål reises derfor for Oslo tingrett. Det er ikke nødvendig med behandling i Forlikrådet, da saken gjelder offentligrettslig myndighetsutøvelse, jf. tvisteloven (tvl.) § 6-2 (1)(b). NVS antar at det er tilstrekkelig at det settes av inntil tre dager til behandling av saken i Oslo tingrett, men dette kan vurderes nærmere etter at staten har inngitt sitt tilsvarende svar. Det antas at rettsmekling ikke er særlig aktuelt i denne saken, men NVS er villig til å forsøke rettsmekling dersom staten signaliserer at det kan være aktuelt å omgjøre vedtaket. NVS krever fraværdom i alle lovens tilfeller.

NVS har partsevne, jf. tvl. § 2-1 (2). NVS er organisert som en forening med vedtekter, en fast organisasjonsform, et generalforsamlingsoppnevnt styre som representerer foreningen utad, en formalisert medlemskapsordning og noe egne midler. Se nærmere i punkt 3 under.

Søksmålsvarsel etter tvl. § 5-2 ble sendt til BFD den 11. juli 2024 og rettidig besvart den 18. juli 2024.

Bilag 1 Brev fra NVS til BFD, 11. juli 2024

Bilag 2 Brev fra BFD til NVS, 18. juli 2024

2.2 Vitnebevis

Foruten partsforklaringer fra styreleder i NVS Steffen Tretvoll Althand og styremedlem i NVS Jon Vegard Venås, vil følgende person føres som vitne i saken etter tvl. § 25-6:

Vitne Dag Øistein Endsjø, Professor i Religionsvitenskap ved Universitetet i Oslo

Prof. Endsjø har utarbeidet en betenkning som ble fremlagt under forvaltningsbehandlingen (Bilag 6). Endsjø vil for retten redegjøre for hvordan livssyn og utøvelsen av dette forstås innen religionsvitenskapen. Prof. Endsjø vil antagelig ikke oppholde seg i Norge på tidspunktet for hovedforhandlingen, så rettens bes samtykke til fjernavhør, jf. tvl. § 21-10.

Det tas for øvrig forbehold om ytterligere vitneførsel, blant annet avhengig av statens tilsvaer.

2.3 Bevisprovokasjoner

2.3.1 Utkast til Prop. 130 L (2018-2019) pkt. 9.2.2

I Prop. 130 L (2018-2019) på side 75 står det at «*[n]oen veganere betrakter veganisme som et livssyn fordi det har å gjøre med et tanke- og levesett som får betydning - ikke bare for kostholdet - men for måten å leve på, se sak om veganisme i punkt 9.2.2.*». Punkt 9.2.2 omhandler ansettelse, og det er i relasjon til ansettelser at de fleste veganere har opplevd diskriminering basert på sitt livssyn, men veganisme er ikke her nevnt i den endelige utgaven av Prop. 130 L. Staten bes derfor fremlegge den informasjonen som skulle fremgått av punkt 9.2.2, men som ikke fremgår, da dette kan kaste lys over faktiske forhold av betydning for saken. Følgende dokumenter bes fremlagt:

Provokasjon 1 Utkast til sak om veganisme i punkt 9.2.2 (med underliggende dokumentasjon)

2.3.2 Utdrag fra BFDs arkiv

Den 18. juni 2024 fremsatte NVS begjæring om innsyn i sak/dok. 23/3974-14 i BFDs arkiv. BFD annullerte innsynsbejæringen uten ytterligere forklaring enn at det aktuelle dokumentet ble ekspedert ved en feiltakelse før det var ferdigstilt og ble trukket tilbake. Dokumentet antas å inneholde konkrete opplysninger om statens vurderinger og fremgangsmåte i denne saken, herunder hvordan faktiske forhold er vurdert. Følgende dokument kreves fremlagt:

Provokasjon 2 Dokumentet som ble ekspedert i sak/dok. 23/3974-14 i BFDs arkiv, for senere å bli trukket tilbake, i tillegg til all korrespondanse internt i BFD som omhandler tilbaketrekkingen av vedtaket.

For å sikre fremdrift i saken bes retten pålegge staten å besvare alle bevisprovokasjoner fremsatt i denne stevningen allerede i tilsvaret.

3. Kort om NVS

NVS er et livssynssamfunn som ble stiftet 30. august 2020. Samfunnet har sin opprinnelse i interesseorganisasjonen (med samme navn) Norsk vegansamfunn, som ble stiftet i 2009, men

som nå er nedlagt. NVS sitt hovedformål er å fremme veganisme og et vegansk livssyn med fokus på dyrenes perspektiv, og gjennom dette gjøre det lettere for mennesker å ta dyrevennlige valg. Kjernen i NVS sitt livssyn uttrykkes i NVS sine vedtekter § 2 gjennom følgende definisjon:

«Veganisme er en levemåte som søker å ekskludere, så langt som praktisk mulig, alle former for utnyttelse av og urett mot dyr for mat, klær eller andre formål.»

Bilag 3 Norsk vegansamfunn sine vedtekter, 7. april 2024.

NVS tilbyr en rekke livssynsaktiviteter, inkludert vegantreff, navnefest, konfirmasjon, vigsel, gravferd og roseseremoni. I tillegg driver NVS med oppsøkende virksomhet for å rekruttere og utbre det veganske livssynet på festivaler og lignende arenaer. NVS besvarer også spørsmål om veganisme fra blant annet media og medlemmer, deltar i debatter, og er aktiv på sosiale medier for å rekruttere flere veganere. NVS har i skrivende stund 1021 medlemmer og 8 lokallag.

4. Sakens faktiske side

4.1 Hvorfor saken er viktig

Foruten krav på statsstøtte etter trossamfunnsloven § 5 som skal understøtte NVS sin livssynsvirksomhet og vigselfrett etter trossamfunnsloven § 9, trenger NVS også registrering som livssynssamfunn for å kunne følge opp sine medlemmer og andre veganere i situasjoner hvor offentlige institusjoner begrenser disse individenes autonomi, som under fengselsopphold, sykehus eller militærtjeneste.

4.1.1 Straffegjennomføring

Straffegjennomføringsloven § 23 fastslår at innsatte skal gis mulighet til å utøve sin religion og sitt livssyn under soningen. I rundskriv G-3/2009 «Samarbeid om tros- og livssynstjenester i fengsel» heter det i punkt 5 (*Kriterier for å forestå tros- og livssynstjenester i norske fengsler*) at:

«Tros- og livssynssamfunn som omfattes av lov om trudemssamfunn og ymist anna eller lov om tilskott til livssynssamfunn kan gjøre tjeneste i norske fengsler etter dette rundskrivet.»

For at NVS skal kunne tilby livssynsmessige tjenester til veganske fengselsinnsatte, kreves det dermed at NVS er registrert som et livssynssamfunn.

4.1.2 Helse- og omsorgstjenester

Når det gjelder brukere av offentlige helse- og omsorgstjenester, fremgår det eksempelvis av sykehjemsforskriften § 4-6 at beboere skal ha frihet til å leve i samsvar med sitt livssyn. Dette pålegger helse- og omsorgstjenesten en plikt til å tilrettelegge for den enkeltes mulighet til å utøve sin tro eller sitt livssyn. I Helsedirektoratets veileder til forskriften om individuell plan knyttes tjenestemottakerens trosfrihet til prinsippet om medbestemmelse ved utformingen av det tilbudet som skal gis. Veilederen understreker at det er

tjenesteyterens ansvar, i samarbeid med tjenestemottakeren og deres pårørende, å tilrettelegge for tros- og livssynsutøvelse. Kontakt og samarbeid med tros- og livssynssamfunn blir nevnt som konkrete tiltak som kan innarbeides i den individuelle planen for å sikre at viktige aspekter av livet ivaretas. Ved å bli registrert som et livssynssamfunn, får NVS dermed muligheten til å følge opp eldre veganere, blant annet på sykehjem, noe som er viktig i tiden fremover ettersom veganere er en livssynsgruppe i vekst.

4.1.3 Livssynsfriheten i relasjon til Forsvaret

Forsvarsloven § 6 (5), jf. vernepliktsforskriften § 63 fastslår at verneplikten ikke gjelder for «forstandere i registrerte tros- og livssynssamfunn som ikke har gjort tjeneste i Forsvaret». Unntaket begrunnes med tros- og livssynsfriheten og Norges internasjonale forpliktelser, se Prop. 102 L (2015-2016) punkt 7.1.4 på side 44. For at ledere i NVS skal kunne få fritak fra tjenestegjøring i Forsvaret på lik linje med ledere i andre tros- og livssynssamfunn, er det nødvendig at NVS er registrert som et livssynssamfunn.

Forsvaret er også forpliktet til å sikre tros- og livssynsfriheten for de som avtjener verneplikt eller tjenestegjør i krigsoperasjoner, jf. Prop. 130 L (2018-2019) punkt 10.3.1 og 10.6. Etter forskrift om tros- og livssynstjeneste i Forsvaret § 5 (3) skal Forsvaret inngå samarbeidsavtaler med «de tros- eller livssynssamfunn som har autorisert personell til tros- og livssynstjeneste i Forsvaret». Forsvarsdepartementet åpner imidlertid i høringsnotatet til forskriftens § 5 opp for intensjonsavtaler med andre tros- og livssynssamfunn. Formålet med slike intensjonsavtaler er å sikre betjening og tilrettelegging av tros- og livssynsbehov til tjenestegjørende personell som ikke dekkes av tilbudene til feltprest, feltimam eller felthumanist. For at NVS skal kunne følge opp tjenestegjørende personell i Forsvaret med et vegansk livssyn, er NVS derfor avhengig av en registrering som et livssynssamfunn.

4.2 Oversikt over forvaltningsbehandlingen

Den 28. februar 2021 sendte NVS inn sin første søknad om registrering som livssynssamfunn til SFAG.

Bilag 4 Søknad om registrering med vedlegg, 28. februar 2021

Den 20. september 2021 avsto SFAG søknaden om registrering av livssynssamfunn.

Bilag 5 Brev fra SFAG til NVS, 20. september 2021

NVS klaget rettidig på avslaget den 10. oktober 2021. Til støtte for sitt syn vedla NVS også en betenkning fra Dag Øistein Endsjø, professor i religionsvitenskap ved Universitetet i Oslo, om menneskerettslige og diskrimineringsrettslige perspektiver knyttet til at NVS sin søknad om registrering ble avslått.

Bilag 6 Brev fra NVS til SFAG, 10. oktober 2021

Bilag 7 Bemerkninger om menneskerettslige perspektiver vedrørende Norsk vegansamfunns status som formelt anerkjent livssynssamfunn av prof. Dag Øistein Endsjø, 10. oktober 2021

Den 19. oktober 2021 oversendte SFAG klagen fra NVS til BFD for klagebehandling. Den 24. august 2022 opprettholdt BFD vedtaket fra SFAG.

Bilag 8 Brev fra SFAG til BFD, 19. oktober 2021

Bilag 9 Brev fra BFD til NVS, 24. august 2022

Under behandlingen av den første søknaden og den påfølgende klageprosessen, ble det klart for NVS at staten både misforsto og anla en svært snever forståelse av deres veganske livssyn. Den 20. november 2022 sendte NVS derfor inn en ny søknad om registrering.

Bilag 10 Brev fra NVS til SFAG (søknad), 20. november 2022

Den 22. desember 2022 oversendte SFAG søknaden til BFD for vurdering om søknaden skulle undergis ny ordinær to-instansbehandling.

Bilag 11 Brev fra SFAG til BFD, 22. desember 2022

Den 12. januar 2023 sendte NVS en henvendelse til BFD med ønske om å levere en separat omgjøringsanmodning, da søknadsteksten i søknad nr. 2 om registrering som livssynssamfunn ikke var ment å skulle omgjøre et tidligere vedtak. Den 13. januar 2023 besvarte BFD henvendelsen fra NVS og forklarte at NVS kunne sende inn en omgjøringsanmodning. Den 4. februar 2023 sendte NVS inn en omgjøringsanmodning til BFD.

Bilag 12 Brev fra NVS til BFD, 12. januar 2023

Bilag 13 Brev fra BFD til NVS, 13. januar 2023

Bilag 14 Brev fra NVS til BFD, 4. februar 2023

Den 27. februar 2023 returnerte BFD søknaden fra NVS datert 20. november 2022 til SFAG for førsteinstansbehandling. Den 8. juni 2023 besluttet BFD å avslå NVS sin anmodning om omgjøring.

Bilag 15 Brev fra BFD til SFAG, 27. februar 2023

Bilag 16 Brev fra BFD til NVS, 8. juni 2023

Den 11. juni 2023 sendte NVS et brev til SFAG med tilleggsopplysninger til søknaden om registrering som livssynssamfunn fra 2022.

Bilag 17 Brev fra NVS til SFAG, 11. juni 2023

Den 1. september 2023 informerte NVS SFAG at deres første vielsesseremoni hadde blitt avholdt.

Bilag 18 Brev fra NVS til SFAG, 1. september 2023

Den 19. september 2023 avsto SFAG søknaden om registrering av NVS som livssynssamfunn. Den 30. september 2023 klaget NVS rettidig på SFAGs avslag om registrering. Den 10. november 2023 oversendte SFAG klagen fra NVS til BFD.

Bilag 19 Brev fra SFAG til NVS, 19. september 2023

Bilag 20 Brev fra NVS til SFAG, 30. september 2023

Bilag 21 Brev fra SFAG til NVS, 10. november 2023

Den 21. februar 2024 etterspurte BFD mer informasjon fra NVS om vegansk vigsel. Den 14. mars 2024 ble forespørselen besvart av NVS.

Bilag 22 Brev fra BFD til NVS, 21. februar 2024

Bilag 23 Brev fra NVS til BFD, 14. mars 2024

Den 24. juni 2024 fattet BFD klagevedtak hvor SFAGs vedtak av 19. september og 20. november 2023 ble opprettholdt. Dette vedtaket er sakens tvistegjenstand.

Bilag 24 Brev fra BFD til NVS, 24. juni 2024

Den 23. august 2024 utarbeidet NVS en rapport som dokumenterer deres livssynsaktiviteter. Rapporten gir en omfattende oversikt over aktivitetene som er gjennomført i regi av NVS, slik de ble beskrevet i søknaden om registrering fra 2022 (Bilag 10).

Rapporten viser at NVS har arrangert en rekke aktiviteter som legger til rette for medlemmene å utøve sitt livssyn gjennom sosiale treff, ideutvikling, og tiltak for rekruttering og utbredelse av det veganske livssynet.

Bilag 25 Rapport - livssynsaktiviteter i NVS, 23. august 2024.

5. Sakens rettslige side: Veganisme er et livssyn og NVS er et livssynssamfunn

5.1 Innledende merknader

Sakens hovedspørsmål er om NVS oppfyller kravene for å bli registrert som et livssynssamfunn. Vilårene fremgår av trossamfunnsloven § 4 (1) og trossamfunnsloven § 1 (2). Trossamfunnsloven § 4 (1) oppstiller ulike formalkrav, blant annet minimumskrav til antall medlemmer. Hverken i søknads- og klageprosessen eller senere har staten bestridt at NVS oppfyller formalkravene, noe de også er. Retten kan derfor legge dette til grunn.

Sakens rettslige hovedspørsmål - om NVS oppfyller kravene for å bli registrert som et livssynssamfunn - avgjøres dermed etter trossamfunnsloven § 1 (2), som definerer «livssynssamfunn» slik:

«Med tros- og livssynssamfunn menes i denne loven sammenslutninger for felles utøvelse av tro eller livssyn.»

For at NVS skal ha rett på registrering, må to vilkår derfor være oppfylt: For det første må NVS representere et «livssyn», og for det andre må livssynet være gjenstand for en «felles utøvelse» gjennom NVS.

BFD har konkludert med at veganisme, inkludert NVS sin veganisme, ikke kan anses som et «livssyn». Dette er basert på en tolkning av trossamfunnsloven, hvor staten mener at det kun i hovedsak er antroposentriske oppfatninger som kan utgjøre et «livssyn» etter trossamfunnsloven.

Videre hevder staten at NVS ikke «utøver» et livssyn. Dette baserer seg på tendensiøse beskrivelser om NVS sin livssynsutøvelse som «støttegruppeaktivitet» og «sosiale treff hvor dere drøfter filosofiske spørsmål». Beskrivelsen er ikke treffende.

Det påpekes at staten har et svært begrenset antall saker som gjelder søknad om registrering som livssynssamfunn etter trossamfunnsloven. Forvaltningspraksis på området er meget begrenset. Videre beror den foreliggende saken på et rettsanvendelsesskjønn, hvor forvaltningen på grunnlag av sin faglige kunnskap ikke er bedre egnet enn domstolene til å foreta tolkning og subsumpsjon. Tingretten har derfor full prøvesrett, se til sammenligning første avsnitt under lagmannsrettens rettskraftige bemerkelser i LB-2023-156087 (*Ateistene*). Fordi vilkårene for registrering av NVS som et livssynssamfunn materielt sett er oppfylt, er BFDs vedtak av 24. juni 2024 ugyldig.

5.2 Overordnet om forvaltningens prøvingsintensitet i relasjon til NVS sitt livssyn og utøvelsen av dette

Forarbeidene til trossamfunnsloven legger eksplisitt til grunn at forvaltningen skal være tilbakeholdne med å overprøve hva som er et «livssyn» i lovens forstand.

Lovgiver begrunnet dette med at forvaltningens prøving av livssyn raskt vil kunne utfordre tros- og livssynsfriheten til tros- og livssynssamfunn. Forarbeidene fremholder derfor at forvaltningens anvendelse av trossamfunnsloven bør fokusere på utøvelsen av tro og livssyn, fremfor at forvaltningen skal vurdere innholdet i en tro eller et livssyn, jf. Prop. 130 L (2018-2019) side 133:

«det [er] åpenbart krevende å skulle legaldefinere ... de grunnleggende begrepene «religion» og «livssyn». Loven bør derfor ikke legge opp til at forvaltningen skal gå langt i å vurdere innholdet i en tro eller et livssyn. Da vil en fort kunne utfordre tros- og livssynssamfunnenes tros- og livssynsfrihet.»

Disse uttalelsene synes å reflektere EMD sine uttalelser i storkammerdommen *Bayatyan mot Armenia* (2011) [EMDN-2003-23459]. Der understreket EMD at begrunnelsen for at statene ikke kan overprøve og avgjøre legitimiteten til, og utøvelsen av, ulike tros- og livssyn er begrunnet med statens viktige rolle som nøytral og upartisk tilrettelegger for tros- og livssynsfriheten, se særlig avsnitt 120:

«The Court has frequently emphasised the State's role as the neutral and impartial organiser of the exercise of various religions, faiths and beliefs, and stated that this role is conducive to public order, religious harmony and tolerance in a

democratic society. The State's duty of neutrality and impartiality is incompatible with any power on the State's part to assess the legitimacy of religious beliefs or the ways in which those beliefs are expressed (see Manoussakis and Others v. Greece, 26 September 1996, § 47, Reports 1996 IV, and Hasan and Chaush, cited above, § 78).»

5.3 Veganisme er et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2)

5.3.1 Ordlyden til trossamfunnsloven § 1 (2)

En naturlig språklig forståelse av «livssyn» tilsier at lovens ordlyd refererer til et syn på livet som danner grunnlag for en normativ overbevisning, som ofte vil være forankret i en etisk eller filosofisk retning. Siden det er snakk om et normativt syn på livet og hvordan livet bør leves, er det også naturlig at denne oppfatningen har en livsdirigerende funksjon for den som innehar det aktuelle livssynet.

I vedtak datert 24. juni 2024 (Bilag 24) viser BFD til beslutning den 8. juni 2023 (Bilag 16) hvor det uttales følgende:

«Departementet la i sitt vedtak avgjørende vekt på at veganismen NVS baserer seg på, i første rekke omhandler forholdet mellom mennesker og dyr, og at den derfor ikke utgjør et livssyn som kan danne grunnlag for et livssynssamfunn i trossamfunnslovens forstand [...]»

Det er nærliggende å tolke BFD slik at de mener et «livssyn» ikke i første rekke kan omhandle forholdet mellom mennesker og dyr, og at det derfor primært er antroposentriske oppfatninger som utgjør et «livssyn» etter trossamfunnsloven.

Lovens begrep «livssyn» støtter ikke en slik tolkning. Det er ikke grunnlag for å fastsette begrensninger som ikke kan forankres i lovens ordlyd, slik BFD gjør ved å oppstille et antroposentrisk tilleggskriterium. En naturlig språklig forståelse tilsier tvert imot at enhver normativ og livsdirigerende overbevisning vil kvalifisere som et «livssyn».

Veganisme³, og den formen for veganisme som NVS representerer, oppfyller disse kravene. Veganisme er en sterkt normativ overbevisning som beskriver hvordan en veganer skal leve sitt liv basert på etiske prinsipper om at alle bevisste skapninger, dyr og mennesker inkludert, har egenverdi og krav på respekt, og at det derfor er galt å unødig påføre disse lidelse eller drepe dem for menneskelig nytte uten at dette er strengt nødvendig. Veganisme er livsdirigerende på nesten alle områder av en veganers liv, ved å påvirke hvilken mat en veganer spiser, hvilke klær og kosmetikk som brukes, hvilket arbeid en veganer velger, hvilke fritidsaktiviteter de deltar i. Det kan også påvirke valg av venner, kjærester og partnere.

Veganismen til NVS faller derfor naturlig inn under ordlyden til «livssyn», da det er en normativ og livsdirigerende overbevisning basert på etiske prinsipper om alle bevisste

³ Veganisme refererer i denne stevningen til livssynet veganisme og ikke for eksempel til en plantebasert diett (som NVS vil anse som feil bruk av ordet veganisme).

skapningers egenverdi som konkret styrer en veganers liv. BFDs tolkning av «livssyn», hvor kun antroposentriske oppfatninger omfattes, er ikke forenlig med lovens ordlyd.

5.3.2 Forarbeidene til trossamfunnsloven, og EMD-praksis

Den mer generelle og ordlydsnære tolkningen av «livssyn» støttes av uttalelser i forarbeidene. I spesialmerknadene til trossamfunnsloven § 1 fremgår følgende, jf. Prop. 130 L (2018-2019) s. 253 (min understrekning):

«Når hovedmotivet for [trossamfunns]loven er å legge til rette for praktisering av tros- og livssynsfrihet, er det naturlig at definisjonen av tros- og livssynssamfunn først og fremst retter seg mot felles utøvelse av tro og livssyn, og ikke mot innholdet i en tro eller et livssyn. Dette er også i tråd med de sentrale bestemmelsene i EMK artikkel 9 og SP artikkel 18. I første rekke er det derfor tros- og livssynssamfunnenes konkrete aktiviteter som vil skille dem fra andre typer sammenslutninger ... Aktivitetene kan imidlertid ikke vurderes helt isolert, men må kunne knyttes til en tros- eller livssynsoppfatning. Den aktuelle oppfatningen må ha et visst nivå av overbevisning, alvor, sammenheng og viktighet.»

Det er to viktige momenter å påpeke her.

For det første er det ingen holdepunkter for at kun i hovedsak antroposentriske livssynsoppfatninger kvalifiserer som et «livssyn» etter trossamfunnsloven.

For det andre så sier forarbeidene at et livssyn «må ha et visst nivå av overbevisning, alvor, sammenheng og viktighet». Med dette har forarbeidene eksplisitt henvist til EMK artikkel 9 gjennom en direkte oversettelse av EMDs rettpraksis, og lovgiver har med det lagt opp til at vilkåret «livssyn» skal tolkes i samsvar med det materielle virkeområde til EMK art 9.

EMD har utviklet en rettspraksis hvor oppfatninger som omfattes av EMK art. 9, er alle «*views that attain a certain level of cogency, seriousness, cohesion, and importance*», se for eksempel *Eweida m.fl. mot Storbritannia* (2013) [EMD-2010-48420], hvor EMD uttalte i avsnitt 81-82 (min understrekning):

«The right to freedom of thought, conscience and religion denotes views that attain a certain level of cogency, seriousness, cohesion and importance ...»

I praksis har EMD gitt EMK art. 9 en svært vid anvendelse, slik at alle former for religion, tro og livssyn - enten de er religiøse, sekulære, ateistiske eller agnostiske - i utgangspunktet er omfattet. Ateisme er også eksplisitt blitt anerkjent som et livssyn etter trossamfunnsloven § 1 (2) som følge av Borgarting lagmannsretts dom LB-2023-156087 (statens anke ikke tillatt fremmet til Høyesterett, jf. HR-2024-1404-U).

Hvis en oppfatning «*attains a certain level of cogency, seriousness, cohesion and importance*», følger det og av fast praksis fra EMD at statene er forhindret fra å avgjøre hvorvidt oppfatningen, og utøvelsen av denne, er legitim eller ikke, med unntak fra de tilfeller hvor vilkårene for derogasjon etter EMK art. 9 (2) er oppfylt. Se *Manoussakis m.fl. mot Hellas* (1996) [EMD-1991-18748], avsnitt 47:

«The Court observes that ... the right to freedom of religion as guaranteed under the Convention excludes any discretion on the part of the State to determine whether religious beliefs or the means used to express such beliefs are legitimate»

Dette innebærer at hvis NVS sitt veganske livssyn oppfyller kriteriene fra forarbeidene og EMD som definerer hva som utgjør et «livssyn» (overbevisning/cogency, alvor/seriousness, sammenheng/cohesion og viktighet/importance), så er BFDs vedtak ugyldig.

5.3.3 Den konkrete vurderingen - NVS sin veganisme er et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2)

Det veganske livssynet til NVS oppfyller lovens og EMDs krav basert på følgende:

Overbevisning (cogency): Veganisme, slik det er uttrykt i NVS sine vedtekter og livssynserklæring, bygger på en etisk overbevisning som anerkjenner dyrs egenverdi og avviser alle former for unødig utnyttelse av dyr. Veganismen til NVS er en dypt forankret etisk filosofi som fremmer et levesett basert på å unngå å påføre lidelse på bevisste vesener, så langt det er praktisk mulig. Denne etiske posisjonen er begrunnet i rasjonelle argumenter knyttet til dyrs rettigheter og miljøets viktighet for alt liv på jorden. Dette utgjør et helhetlig og logisk konsistent livssyn, hvor prinsippene om ikke-vold og medfølelse for alle skapninger er klart definert. Dette er også en overbevisning fordi veganismen, slik NVS definerer den, utgjør et helhetlig og logisk konsistent etisk system med klart definerte prinsipper som anvendes konsekvent i alle aspekter av en veganers liv. Overbevisningen er sammenhengende, forståelig, og bygger på rasjonelle argumenter.

Alvor (seriousness): Veganisme, slik NVS definerer det, krever en forpliktelse som reflekterer et høyt nivå av alvor. Livssynet foreskriver mer enn bare et matvalg – det er livsdirigerende på et fundamentalt plan. Veganere gjør betydelige endringer i sitt liv som strekker seg langt utover rene kostholdspreferanser, og dette påvirker en veganers daglige atferd, sosiale interaksjoner og personlige forbruksvaner. Å leve i samsvar med sine etiske overbevisninger påvirker alle aspekter av livet, fra valg av mat og klær til yrkesliv og fritidsaktiviteter. Denne dedikasjonen viser en oppriktig og dyptgående overbevisning. Livssynserklæringen understreker det moralske imperativet i disse valgene, noe som viser at NVS betrakter veganisme som en etisk forpliktelse, ikke bare en personlig preferanse.

Sammenheng (cohesion): Veganisme deklarerer at bevisste skapninger har egenverdi, og er ikke objekter moralske aktører kan bruke som midler for å nå egne mål. Bevisste skapninger besitter evnen til å oppleve negative konsekvenser og tilstander dersom de blir hindret i å oppnå egne interesser og vi, som moralske aktører, plikter å ikke krenke disse, så langt som realistisk mulig, med mindre det finnes en tungtveiende god grunn til å gjøre det. NVS sin veganisme er derfor konsistent og helhetlig, da den bygger på det grunnleggende prinsippet om å unngå å påføre unødig lidelse på alle bevisste vesener, fordi veganismen tilskriver også ikke-menneskelige dyr tilstrekkelig moralsk verdi til at deres interesser er av moralsk betydning. Dette etiske systemet påvirker og styrer daglige valg, slik at det er en tydelig sammenheng mellom det veganske livssynet og måten en veganer lever sitt liv på. Fra valg av mat og klær til forbruksvaner og sosiale interaksjoner, gjenspeiles prinsippene om ikke-vold og respekt for alle bevisste vesener i alle deler av hverdagen.

Viktighet (importance): Veganisme er en sentral del av en veganers identitet og påvirker viktige livsbeslutninger. Dette kan for eksempel være hvordan en veganer orienterer seg i det politiske landskapet og hvordan en velger å bruke sin fritid. Veganere ønsker at verden blir vegansk og noen vier sitt liv til at det faktisk skjer. Dette kan for noen defineres som selve meningen med livet, som ofte medfører en vesentlig personlig kostnad. Veganere streber etter å leve i samsvar med sine etiske forpliktelser overfor dyr, noe som tydeliggjør veganismens dype personlige betydning.

Avslutningsvis påpekes det også at i sak *W. mot Storbritannia og Nord-Irland* (18187/91), 10. februar 1993, ble det slått fast at veganisme er fullt ut beskyttet av EMK art. 9 som et livssyn:

«The Commission finds that the Vegan convictions with regard to animal products fall within the scope of Article 9 para. 1 (Art. 9-1) of the Convention.»

Helt i tråd med betegnelsen fra Prof. Endsjø (Bilag 7), så har også forarbeidene til trossamfunnsloven tatt denne avgjørelsen til inntekt for at veganisme er omfattet av EMK art. 9 (og dermed logisk sett utgjør et «livssyn»), se NOU 2013:1 (*Det livssyns åpne samfunn – En helhetlig tros- og livssyns politikk*) pkt. 8.2, fjerde avsnitt (min understreking):

«Eksempler fra EMDs praksis viser at artikkel 9 beskytter både gamle og veletablerte religioner og relativt nye religioner som Jehovas vitner og scientologene, samt overbevisninger som veganisme og pasifisme.»

Når forarbeidene til trossamfunnsloven eksplisitt trekker inn praksis knyttet til EMK art. 9 i vurderingen av hva som utgjør et livssyn, og NVS sin veganisme oppfyller kravene til overbevisning (cogency), alvor (seriousness), sammenheng (cohesion) og viktighet (importance), samt at forarbeidene beskriver veganisme som et livssyn ved å peke på at veganisme er omfattet av EMK art. 9, må det på bakgrunn av helt alminnelig juridisk metode slås fast at NVS sitt veganske livssyn utgjør et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2).

5.3.4 Ytterligere tilleggs momenter til den konkrete vurderingen

5.3.4.1 *Langvarig historisk eksistens styrker oppfatningens karakter som et livssyn*
Spesialmerknadene til trossamfunnsloven § 1 i Prop.130 L (2018-2019) s. 254 fastslår at i vurderingen av om en oppfatning er et «livssyn», så skal det ta hensyn til blant annet følgende:

«... hvor lenge oppfatningen har eksistert og vært praktisert, ikke bare innenfor den aktuelle sammenslutningen, men også eventuelt i andre tros- eller livssynssamfunn, i andre land, eller uten å ha vært organisert. Samtidig er det klart at også nye tros- eller livssynsoppfatninger kan danne grunnlag for sammenslutninger som vil være omfattet av lovens formål og virkeområde.»

Veganisme har røtter i antikken, der filosofer og religiøse ledere som Pythagoras, Buddha og Mahavira, samt religioner som jainismen, buddhisme, og hinduisme, fremmet idéen om å unngå animalske produkter basert på etiske prinsipper om ikke-vold (ahimsa) og respekt for alle bevisste vesener. Disse prinsippene har vedvart i ulike former gjennom historien og

eksisterer og praktiseres den dag i dag, både gjennom religiøse trosoppfatninger og gjennom sekulære livssyn som veganisme.

Den moderne, sekulære formen for veganisme oppsto i forbindelse med vegetarbevegelsen, som ble formalisert gjennom etableringen av The Vegetarian Society i 1847. Pionerer som Dr. William Lambe og John Frank Newton la grunnlaget for en plantebasert diett, og på 1900-tallet utviklet det seg en klarere distinksjon mellom vegetarianere og veganere. Donald Watson og Elsie Shrigley, som grunnla The Vegan Society i 1944, definerte veganisme som en filosofi som søker å eliminere all utnyttelse av dyr, samtidig som den fremmer dyrefrie alternativer.

I Norge har veganismen vokst betydelig de siste tiårene, drevet frem av organisasjoner som NOAH og Nettverk for dyrs frihet og deres avsløringer av hvilke enorme lidelser produksjonsdyr utsettes for i det norske landbruket. Økt bevissthet rundt dyrs rettigheter, sammen med et bredere utvalg av veganske produkter, samt en større offentlig oppmerksomhet på etiske problemer knyttet til hvordan dyr behandles i matproduksjon, har bidratt til denne veksten av veganere. I 2018 ble det anslått at omtrent 1 % av befolkningen identifiserte seg som veganere, noe som understreker at veganisme har befestet seg som et anerkjent livssyn. I Orklas bærekraftsbarometer for 2021 oppga 7 prosent av de spurte i undersøkelsen at de var vegetarianere eller veganere. I 2022 svarte 11 prosent det samme.

Når forarbeidene understreker at varig historisk eksistens styrker en overbevisnings status som «livssyn», og veganisme har eksistert kontinuerlig siden antikken (både i religiøse og sekulære former), er dette et ytterligere argument for at NVS sitt veganske livssyn utgjør et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2).

5.3.4.2 *Et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål*

Det følger også av spesialmerkene til trossamfunnsloven § 1 (2) i Prop.130 L (2018-2019) på s. 254:

«En livssynsoppfatning vil normalt kjennetegnes ved at den har et sammenhengende syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål.»

Det veganske livssynet til NVS tar opp grunnleggende moralske og etiske spørsmål om våre forpliktelser overfor andre bevisste vesener, som dyr og mennesker, og hvordan disse overlapper med sosial rettferdighet. Livssynet til NVS adresserer vår sameksistens med andre bevisste skapninger som deler jordens ressurser, og forsøker å besvare helt grunnleggende etiske spørsmål, som hva det betyr å være et godt menneske, og hvordan vi bør organisere våre sosiale og juridiske systemer for å sikre rettferdighet for både mennesker og dyr.

NVS sitt veganske livssyn fremmer menneskets iboende ønske om medfølelse i møte med andres lidelse. Å respondere på lidelse med empati, og et ønske om å hjelpe, er en grunnleggende menneskelig egenskap basert på rasjonalitet. I denne sammenhengen kan veganisme anses som en utvidelse av humanismen. Veganismen til NVS utforsker fundamentale spørsmål om menneskets eksistens, hvordan man lever et meningsfullt liv, vår hensikt på jorden, hvem som blir undertrykket, og hva som utgjør undertrykkelse.

Veganisme utfordrer våre fordommer ved å stille spørsmål om hvem vi har fordommer mot, hvorfor disse eksisterer, og om de tåler en kritisk vurdering basert på moralfilosofi. Den berører også hvilke etiske og sosiale forpliktelser vi har, og hvem disse pliktene gjelder overfor.

Ved å anerkjenne den moralske statusen til ikke-menneskelige dyr, fremmer veganisme en utvidet forståelse av rettferdighet. Den introduserer en inkluderende modell der samfunnet erkjenner og handler på sitt ansvar for å sikre dyrs rett til liv og autonomi, og deres rett til å leve et liv fritt fra fordommer og utnyttelse. Veganisme oppmuntrer til et levesett som fokuserer på å redusere fordommer og utnyttelse, og søker å minimere lidelse påført andre så langt realistisk mulig.

Det veganske livssynet til NVS angår dermed ikke bare forholdet mellom mennesker og dyr (slik BFD legger avgjørende vekt på i sine vedtak), men også forholdet *mellom mennesker om dyr* ved å ta stilling til spørsmål som hvor sosiale og juridiske systemer bør utformes, og hvordan empati og medfølelse kan være styrende prinsipper i et samfunn som søker å redusere lidelse og utnyttelse. Det betyr at selv om retten mot formodning skulle komme til at BFDs antroposentriske tilleggskriterium har en rettskildemessig forankring, vil NVS sitt veganske livssyn uansett utgjøre et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2).

NVS sitt veganske livssyn er en overbevisning preget av alvor, sammenheng og viktighet, med historiske røtter flere tusen år tilbake i tid, og som representerer et helhetlig syn på menneskets plass i tilværelsen og sentrale etiske spørsmål. Derfor er NVS sitt veganske livssyn et «livssyn» etter trossamfunnsloven § 1 (2).

5.4 NVS forestår en «felles utøvelse» av et vegansk livssyn

5.4.1 Ordlyden til trossamfunnsloven § 1 (2)

I trossamfunnsloven er «livssynssamfunn» definert i § 1 (2) som sammenslutninger som bedriver en «felles utøvelse av ... livssyn».

Begrepet «utøve» består av «ut», som viser til en ekstern dimensjon, mens «øve» vil innebærer aktiviteter, som trening eller handling med et formål om forbedring eller utvikling. Videre krever ordet «av» (felles utøvelse av ...) en tilknytning mellom livssynet og de utførte handlingene. Ordlyden antyder dermed at livssynet må realiseres eller iverksettes eksternt for å få en praktisk manifestasjon med en implisitt forventning om utvikling. Når utøvelsen må skje «felles», signaliserer lovgiver også nødvendigheten av samarbeid for å realisere livssynet på en praktisk og synlig måte i samfunnet.

5.4.2 Forarbeidene til trossamfunnsloven, og EMD-praksis

I Prop. 130 L (2018-2019) på side 254 fremgår det følgende om hvilke aktiviteter som forventes (i spesialmerknadene til trossamfunnsloven § 1, min understrekning):

«Når hovedmotivet for loven er å legge til rette for praktisering av tros- og livssynsfrihet, er det naturlig at definisjonen av tros- og livssynssamfunn først og fremst retter seg mot felles utøvelse av tro og livssyn, og ikke mot innholdet i en tro eller et livssyn. Dette er også i tråd med de sentrale bestemmelsene i EMK

artikkel 9 og SP artikkel 18. I første rekke er det derfor tros- og livssynssamfunnenes konkrete aktiviteter som vil skille dem fra andre typer sammenslutninger ... Tros- og livssynssamfunn vil gjerne ha jevnlig sammenkomster for utøvelse eller utvikling av tro eller livssyn gjennom møter eller gudstjenester, bønn, meditasjon, ritualer eller tilsvarende. Ofte vil også aktiviteten innebære misjonering eller annen form for rekruttering.»

Når det gjelder konkrete aktiviteter, så vil ikke gudstjenester, bønn, og meditasjon være relevant for NVS. Men følgende aktiviteter kjennetegner NVS sin livssynsutøvelse:

1. Jevnlige sammenkomster hvor NVS sitt veganske livssyn diskuteres og utvikles.
2. Praktisering av ritualer som konfirmasjon, vigsel, navnefest og gravferd, samt livssynsspesifikke ritualer.
3. Aktiv rekruttering og utbredelse av livssynet.
4. Deltakelse i den offentlige debatten omkring spørsmål knyttet til tro, tvil og etikk.
5. Videreutvikling av livssynet på et overordnet plan.

I denne vurderingen vil også EMDs rettspraksis om at forvaltningen er avskåret fra å overprøve selve utøvelsen av livssynet slå inn fullt ut, da en viktig begrunnelse for tros- og livssynsfriheten er nettopp at tros- og livssynssamfunnene selv har frihet til å definere sitt livssyn og hvordan dette skal utøves.

5.4.3 Den konkrete vurderingen - NVS utøver et vegansk livssyn

Den rettslige problemstillingen i det følgende er derfor, basert på momentene som kan utledes av ordlyden og forarbeidene til trossamfunnsloven, om NVS står for felles utøvelse et livssyn.

I denne forbindelse vises det til NVS sin rapport om livssynsaktiviteter datert 23. august 2024 (Bilag 25) og søknaden fra 2022 (Bilag 10), hvor NVS sine aktiviteter presenteres i detalj. De mest sentrale faktiske forholdene er oppsummert nedenfor.

Møter: NVS arrangerer regelmessige medlemsmøter, workshops og seminarer. Disse samlingene sentreres ofte rundt et vegansk måltid og diskusjoner om temaer knyttet til det veganske livssynet. På samme måte som lagmannsrettens vurdering i dommen LB-2023-156087 (Ateistene), der retten la vekt på at organisasjonens møter og arrangementer om diverse ateistiske diskusjonstemaer var en del av den felles utøvelsen av et ateistisk livssyn, er NVS sine vegantreff på tilsvarende måte en felles utøvelse av et vegansk livssyn. Møtene bidrar til å styrke medlemmenes livssynsmessige kohesjon, og når NVS sine medlemmer spiser veganske måltider i fellesskap og diskuterer livssynsrelaterte emner, styrkes medlemmenes livssynsmessige fellesskap og forståelse. Nye veganere kan møte og lære av mer erfarne veganere om praktiske og dagligdagse utfordringer en veganer opplever. I tillegg vil diskusjoner om det veganske livssynet gi deltagerne en dypere innsikt i begrunnelsen bak veganisme. Dette bidrar til at medlemmene blir bedre rustet til å leve et liv i tråd med sitt livssyn, samt at NVS sine medlemmer og andre veganere, eller veganinteresserte, får et sosialt nettverk knyttet til sitt livssyn.

Ritualer eller tilsvarende: NVS tilbyr tradisjonelle livssynsseremonier som konfirmasjon, vigsel, navnefest og gravferd, som gir veganere muligheten til å markere viktige livshendelser i tråd med sitt veganske livssyn. I tillegg arrangerer NVS roseseremonier, der medlemmer legger ned roser utenfor slakterier som en symbolsk handling. Dette fungerer som sjelesorg for medlemmene i deres bevitelse av hva dyrene utsettes for. Disse ritualene bidrar til å praktisere og synliggjøre NVS sitt veganske livssyn på en konkret og offentlig måte. I LB-2023-156087 la lagmannsretten vekt på at selv om Ateistene ikke hadde tradisjonelle livssynsseremonier, så var Ateistenes aktiviteter uansett å regne for en felles utøvelse av et livssyn. Når NVS går enda lenger ved å faktisk tilby livssynsseremonier, styrker dette NVS sin karakter som et livssynssamfunn.

Rekruttering og utbredelse av livssynet: NVS åpner sine arrangementer for veganinteresserte, noe som bidrar til rekruttering av nye medlemmer og utbredelse av NVS sitt veganske livssyn. Dette er helt på linje med lagmannsrettens vurdering i LB-2023-156087, hvor retten la vekt på at aktiviteter som opplysningsarbeid og rekruttering til ateisme er utøvelse av livssyn. Siden veganisme er et krevende livssyn å følge, og derfor har potensial for høyt frafall, er møter og sosiale sammenkomster viktig for å beholde eksisterende medlemmer. NVS driver også oppsøkende virksomhet på festivaler, messer og lignende, hvor publikum kan snakke med representanter for NVS og diskutere veganisme.

Deltakelse i den offentlige samfunnsdebatten: NVS deltar aktivt i den offentlige livssynsdiskursen gjennom debatter, leserinnlegg, medieopptredener, foredrag, sosiale medier samt ulike kampanjer og initiativer som fremmer et vegansk livssyn. I dommen LB-2023-156087 understreket lagmannsretten at Ateistenes deltakelse i offentlig debatt og kritikk av religion var en legitim del av deres livssynsutøvelse, og ikke kunne anses som hovedsakelig bekjempelse av religion. På samme måte er NVS med på å skape et samfunn preget av refleksjon og etisk bevissthet, samtidig som organisasjonen bidrar til å heve nivået i den offentlige debatten. Gjennom disse aktivitetene viser NVS at livssynet ikke bare praktiseres internt, men også har en tydelig tilstedeværelse i det offentlige rom. Dette bidrar til å oppfylle lovens intensjon om at livssynssamfunn skal være med på å forme samfunnets livssynsdiskurs og aktivt løfte frem normative spørsmål om rett og galt, tro, tvil og etikk. Det er også verdt å merke seg at Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) brukte NVS sin definisjon av veganisme (basert på NVS sine vedtekter) i sakene LDO 14/1531 og LDO 15/1117. Her konkluderte LDO med at veganisme er et livssyn som er beskyttet mot diskriminering, noe som også viser at NVS også har vært med på å forme den rettspolitiske debatten om livssynsspørsmål.

Idé- og verdimesig utvikling av livssynet: NVS arbeider kontinuerlig med å utvikle det veganske livssynet på et overordnet plan. I 2022 gjennomførte NVS en omfattende intern prosess for å presisere flere aspekter ved sitt livssyn og utforske grunnleggende spørsmål som meningen med livet, hva slags kunnskap vi kan ha om sannhet og virkelighet, menneskets natur, hva som skjer etter døden, samt andre dype etiske problemstillinger. Disse refleksjonene ble innarbeidet i en oppdatert beskrivelse av livssynet, noe som viser at NVS oppfyller forarbeidens krav til utvikling og videreutvikling av samfunnets livssyn, tilgjengelig på <https://www.vegansamfunnet.no/vart-livssyn/>.

På bakgrunn av ovennevnte må det fastslås at NVS utøver et vegansk livssyn gjennom jevnlig sammenkomster, ritualer, rekruttering og aktiv deltakelse i den offentlige debatten. Vilkåret om felles utøvelse av livssyn i henhold til trossamfunnsloven § 1 (2) er oppfylt.

6. Påstand

Norsk vegansamfunn legger ned slik påstand:

1. Barne- og familiedepartementet sitt vedtak 24. juni 2024 er ugyldig.
2. Staten v/Barne- og familiedepartementet betaler til Norsk vegansamfunn sakens omkostninger.

* * *

Oslo, 25. november 2024

Advokatfirmaet BAHR AS

Kristoffer Roheim Justad, advokatfullmektig

Saksansvarlig advokat: Simen Skjold Søgaard